

SKEPTISISME

- VEIEN TIL DET GODE LIV?

av Anne Rose Røsbak Holmen

Gjennom utfordrende samtaler viste Sokrates at ingen besitter den kunnskap som leder til et rasjonelt og godt liv. Selv hevdet han bare å vite at han intet visste. Både skeptikerne og stoikerne så seg selv som Sokrates' etterfølgere. Men de la ulike tolkninger til grunn (Frede, 1987, s.151).

Stoikerne tolket Sokrates slik at han må ha ment at den kunnskap som fører til et godt liv er tilgjengelig for oss. De viste til det faktum at han syntes å ha forsonet seg med vissheten om at han intet visste. For skeptikerne forble det derimot et åpent spørsmål om hvorvidt vi kan oppnå slik kunnskap. De ga en annen forklaring på at Sokrates kunne leve med overbevisningen om at han intet visste. Vi er ikke avhengige av en spesifikk type kunnskap for å nå det gode liv, mente de. Tvert i mot. Veien til det gode liv går gjennom skeptisisme. Evnen til å sette frem uforenelige, men like overbevisende, redegjørelser leder oss først til å utsette å felle dommer og deretter til sinnlig ro,¹ skriver Sextus Empiricus i *Outlines of Scepticism* (Sextus, 2000, s. 4).

Hadde skeptikerne rett? Er skeptisisme veien til det gode liv? Jeg går til Immanuel Kants *Critique of the Power of Judgement* (2000) og Søren Kierkegaards *Enten – eller* (1962) for å besvare spørsmålet. Når konklusjonen er negativ, er det av to grunner: (1) Fordi det er grunn til å tro at skeptikerens betraktende innstilling leder bort fra det gode liv, og (2) fordi jeg mener skeptikeren mister noe vesentlig ved å si nei takk til erkjennelse.

SKEPTISISME – VEIEN TIL DET GODE LIV

Skeptikernes opprinnelige mål var å oppnå sinnlig ro med hensyn til oppfatninger og følelser, skriver Sextus (2000, s.10). De begynte å drive filosofisk virksomhet for å kunne avgjøre hvilke fremtredelser som er sanne og hvilke som er usanne. De oppdaget imidlertid snart at de var nødt til

å utsette denne typen avgjørelser, ettersom den ene redegjørelsen syntes like overbevisende som den andre. Dette forhindret dem likevel ikke i å nå målet; det å utsette avgjørelsen viste seg å medføre sinnlig ro.

Sextus forklarer dette med en lignelse (Sextus, 2000, s.10-11): Han forteller om maleren Apelles som skulle male en hest. Apelles strevde med å gjengi fråden rundt munnen på hesten. I frustrasjon kastet han en svamp på bildet. Svampen var blitt brukt til å tørke av penslene, og når den traff bildet, satte den et avtrykk rundt hestens mule som lignet fråde.

Slik Apelles skuffes i sitt forsøk på å representere hestens fråde, var skeptikernes forsøk på å bestemme hvilke fremtredelser som er sanne og hvilke som er usanne resultatløs (Sextus, 2000, s.11). Skeptikerne oppnådde likevel sinnlig ro. De fant den gjennom å oppgi å felle dommer, slik Apelles lyktes i å representere fråden når han ga opp å forsøke.²

Det er ikke slik at skeptikerne lever fullstendig uforstyrret; også skeptikerne preges av ting som blir tvunget på dem, så som tørste, skjelving og andre lignende følelser. Men de kommer lettere fra det enn andre, ettersom de bare plages av følelsen, mens andre, i tillegg til selve følelsen, påvirkes av oppfatningen om at følelsen er negativ (Sextus, 2000, s.11). Sextus definerer sinnlig ro som ro i sjelen eller frihet fra forstyrrelse (Sextus, 2000, s.5). Målet er å oppnå et avslappet forhold til oppfatninger og å moderere de følelsene som tvinger seg på oss (Sextus, 2000, s.11).

PYRRHONISME

Slik Sextus beskriver det, er skeptisisme en overbevisning kjennetegnet av fire aspekter. For det første, kan den skep-

tiske overbevisningen kalles pyrrhonistisk, ettersom skeptikerne anser Pyrrho av Elis³ som den mest fremtredende og mest systematiske skeptikeren (Sextus, 2000, s.4).⁴

I følge Pyrrho, er den mest passende intellektuelle holdningen til verden å utsette å felle dommer. Derfor kan den skeptiske overbevisningen også beskrives som utsettende (Sextus, 2000, s.4). Skeptisisme er evnen til å gi uforenelige, men like overbevisende, redegjørelser av ting slik de fremtrer eller oppfattes av oss (Sextus, 2000, s.4-5). Sextus viser til et eksempel fra Anaxagoras: P1: Snø er hvitt. P2: Snø er svart, for snø er frosset vann, og vann er svart (Sextus, 2000, s.12). Evnen til å gi uforenelige, men like overbevisende redegjørelser, gir opphav til en spesiell følelse i det undersøkende subjektet, en følelse som tvinger skeptikeren til å utsette å felle dom om hvilken redegjørelse som er den mest treffende (Sextus, 2000, s.4).

Fordi skeptikeren ikke vet om hun skal benekte eller gi bifall, kan den skeptiske overbevisningen betegnes som uløselig eller aporetisk (Sextus, 2000, s.4). Den skeptiske overbevisningen er også uløselig i den forstand at alt er gjenstand for skeptikerens undersøkelse.

Til sist, kan den skeptiske overbevisningen sammenfattes som undersøkende, etter den type aktivitet skeptikeren bedriver (Sextus, 2000, s.4). Blant folk som driver filosofiske undersøkelser, er det noen som hevder at de har oppdaget sannheten, mens andre mener at sannheten er utilgjengelig (Sextus, 2000, s.3). Slik er det ikke med skeptikeren. Hun sier verken at hun har oppdaget sannheten eller at sannheten er utilgjengelig; hun fortsetter å undersøke.

Skeptikeren avviser ikke alle oppfatninger (Sextus, 2000, s.6). Hun ville for eksempel aldri sagt «Jeg tror ikke at jeg er trøtt» når hun er trøtt. Skeptikeren gir bifall til det som er opplagt⁵ (Sextus, 2000, s.9). Det som er opplagt er det som avhenger av passive følelser – det som fremtredelsen så å si tvinger på oss. Det opplagte beskrives også som hverdagslige observasjoner med opphav i naturens veiledning, overleverte lover og skikker, følelsenes nødvendighet og formidling av ekspertise.

Skeptikeren undersøker ikke det som er opplagt, bare det som *sies* om det som er opplagt (Sextus, 2000, s.8). Målet for pyrrhonistisk kritikk er vitenskapelige oppfatninger som er basert på bifall til det som er uklart⁶ (Sextus, 2000, s.6). Det gjør dogmatikerne til skeptikerens hovedmotstandere, for de påstår ting om det som er uklart, mener Sextus (Sextus, 2000, s.51).

Forskjellen mellom en pyrrhonistisk og en dogmatisk posisjon kommer tydelig frem hvis vi sammenligner et pyrrhonistisk og et dogmatisk resonnement. La oss ta

utgangspunkt i setningen «Honning smaker søtt for noen, bittert for andre». Mens dogmatikeren Demokrit skal ha sagt at honning derfor er verken søtt eller bittert, ville Sextus nøydt seg med å si at vi ikke vet om honning er søtt eller bittert eller om det er begge deler (Sextus, 2000, s.54-55). Vi ser at dogmatikeren feller en dom om honningens kvaliteter, mens pyrrhonisten velger å utsette domfellelsen.

Den skeptiske overbevisningen er også uløselig i den forstand at alt er gjenstand for skeptikerens undersøkelse.

En pyrrhonist hevder ikke egne oppfatninger.⁷ Det skiller de pyrrhonistiske skeptikerne fra andre skeptikere, såkalte dogmatiske skeptikere.⁸ Pyrrhonisten fremfører setninger på en slik måte at de implisitt kansellerer seg selv, slik setningen «Alt er usant» gjør det: Hvis «Alt er usant er sant», må også utsagnet være usant (Sextus, 2000, s.6-7). Når skeptikeren kritiserer dogmatikerne, argumenterer hun dessuten alltid ad hominem. «Argumentum ad hominem» betyr argument på personen, og er en metode vi kjenner godt gjennom Sokrates. Den som bruker denne metoden tar utgangspunkt i samtalepartnerens påstand og vurderer den i lys av den andres øvrige oppfatninger, uten å tilføre egne påstander eller oppfatninger. Slik kan hun påvise problemer i den andres argument uten selv å hevde noe.

Pyrrhonistenes påstander ble behørig diskutert i Sextus' samtid. Særlig stoikerne engasjerte seg i denne debatten. Stoikerne hevdet at det gode liv er betinget av visdom og at visdom er tilgjengelig for mennesket. Skeptikerne utfordret stoikerne med eksempler som avdekket svakheter i deres kunnskapsteori. Dette er det skrevet en del om.⁹ I dette essayet vil jeg heller gå til nyere tids filosofi for å vurdere påstanden om at skeptisisme er veien til det gode liv.

GLEDEN VED DET SKJØNNE

I *Critique of the Power of Judgement* gjør Kant grundig rede for smaksdommen, dommen om hvorvidt noe er vakkert. Det som er spesielt interessant i denne sammenheng er forklaringen på hvorfor vi opplever velbehag når vi betrakter noe som er vakkert; vi føler glede fordi det skjønne motstår vårt forsøk på å felle en endelig dom og oppmuntrer oss til å fortsette å søke, skriver Kant.

Mennesket har flere kognitive evner, slik Kant ser det. Når vi feller erkjennelsesdommer, er det innbildningskraften og forstanden som er i arbeid. Innbildningskraften

sammenfatter sanseinntrykk, og forstanden søker å forene dem under begreper. Når vi feller en smaksdom, en dom om hvorvidt noe er vakkert, bruker vi også innbildningskraft og forstand, sier Kant (2000, s.217). La oss se hvordan de kognitive evnene forholder seg når vi betrakter det skjønnne.

Forsøket på å gripe det skjønnne vekker et velbehag i oss. Slik oppmuntres vi til å fortsette å søke.

White Center (1950) er et oljemaleri av den russisk-amerikanske kunstneren Mark Rothko.¹⁰ Dette er et kunstverk som mange vil karakterisere som vakkert. Når vi betrakter maleriet, leverer innbildningskraften en rekke sanseinntrykk: Bildet er bygd opp av felter og linjer på en rektangulær flate. Fra bunnen og oppover er det først et stort rosa felt, så en blå horisontal linje, et hvitt belte, en ny linje i svart, og deretter et felt i en varm gulffarge. Fargene er påført med røffe strøk mot rød bakgrunn.

Forstanden forsøker å forene inntrykkene under begreper: Den intense gulffargen minner oss om sollys, og linjene ligner horisonter. Men straks vi forsøker å lese dette som et landskapsmaleri, yter bildet motstand. For hvordan skal vi forstå at det er flere horisontale linjer? Hvordan kan vi forklare at det som eventuelt utgjør bakken er malt rosa? Og hvordan skal vi tolke det, at linjene og feltene ikke strekker seg over hele lerretet, men har ulike bredder? Vi blir tvunget til å oppgi begrepet «landskap» og prøve andre måter å strukturere sanseinntrykkene på.

Ønsket om å gripe det skjønnne setter i gang et spill mellom innbildningskraften og forstanden, der sanseinntrykkene og begrepene forsøkes satt sammen. Dette er et fritt spill, i den forstand at det ikke er styrt av begreper, slik erkjennelsesdommene er (Kant, 2000, s.217). Derfor blir vi stående foran maleriet uten å komme til noen endelig konklusjon med hensyn til hva maleriet fremstiller.

Vi vet at vi ikke kan oppdage noe formål, ettersom det skjønnne aldri er rettet mot noe formål (Kant, 2000, s.236). Likevel opplever vi ikke frustrasjon når vi betrakter noe som er vakkert. Tvert i mot! Forsøket på å gripe det skjønnne vekker et velbehag i oss. Slik oppmuntres vi til å fortsette å søke. Det frie spillet mellom innbildningskraften og forstanden er så lystbetont at vi ønsker å bli i denne tilstanden uten noe videre mål (Kant, 2000, s.222). Dette velbehaget ligger til grunn når vi bestemmer at "Dette er vakkert!"

Vi kjenner velbehag når vi betrakter det skjønnne. Det er imidlertid verdt å merke seg at følelsen av velbehag

er forskjellig fra følelsen av tilfredsstillelse (Kant, 2000, s.204). Tilfredsstillelse innebærer en interesse for det objektet vi fornemmer. Tenk deg at du vil kjøpe en ny bil. Denne gangen ønsker du deg en bil som ikke bare er pålitelig, men også stilig. Du oppsøker en forretning som selger det merket du er interessert i og tar deg god tid. Du får øye på en bil som er akkurat slik du ønsker deg og utroper «Denne er stilig!».

«Denne er stilig!» er en smaksdom. Det er imidlertid ikke en genuin smaksdom, men en uren sådan (Kant, 2000, s.231). Du ønsker å kjøpe den bilen du ser på. Du er derfor ikke likegyldig til dens eksistens. I den forstand er smaksdommen ledet av interesse for objektet du vurderer. En genuin smaksdom er aldri ledet av noen interesse (Kant, 2000, s.204). Nei. Den fordrer at vi inntar en kontemplativ, desinteressert holdning til det skjønnne.¹¹

De fleste vil nok være enige i at det å betrakte det skjønnne er lystbetont i seg selv, uten at det gir utsikter til noe mer. Det er imidlertid grunn til å tro at Kant ikke nøyer seg med denne forklaringen. Naturskjønnheten kan gi oss dypere erkjennelse av naturen som sådan, påpeker han. Vi kan overskride forestillingen om naturen som mekanisme gjennom naturskjønnheten, som viser naturen som en form for kunst (Kant, 2000, s.246). Dette som et viktig element i gleden ved det skjønnne.

Kant tilbyr en forklaring på hvordan det kan gi glede ikke å kunne felle en dom. Har skeptisisme tilstrekkelig til felles med det å felle smaksdommer til at Kants redegjørelse kan støtte oppfatningen om at skeptisisme er veien til det gode liv?¹²

SKEPTIKEREN OG SMAKSDOMMEREN

Jeg ser flere interessante fellestrekk mellom det å innta skeptikerens holdning og det å felle en smaksdom. For det første, kan både skeptikeren og smaksdommeren sies å utsette å felle dommer. Skeptikeren om hvilke fremtredelser som er sanne og hvilke som er usanne, den som feller smaksdommer om hvordan sanseinntrykk og begreper passer sammen. For det andre: Det å utsette å felle dommer virker positivt på erkjennelsesobjektet. Det at det skjønnne motstår vår anstrengelse for å felle en erkjennelsesdom gir opphav til en følelse av velbehag. Tilsvarende, mener skeptikeren at det å utsette å felle dommer gir sinnlig ro.

Så langt kan Kants teori om det skjønnne styrke påstanden om at skeptisisme leder til det gode liv. Men det er flere fellestrekk mellom skeptikeren og smaksdommeren, og det neste mener jeg representerer en utfordring.

Den innstillingen smaksdommeren har til det skjønnne

Illustrasjon: André, «Tempel i antikken i 3D»

ligner den innstillingen skeptikeren har til fremtredelsene. Den som feller en smaksdom lar seg ikke styre av interessene sine; hennes relasjon til det skjønne er desinteressert. Slik jeg ser det, er også den skeptiske innstillingen desinteressert. Skeptisisme innebærer å utsette å felle dommer. Jeg tror det er vanskelig å lykkes med dette, dersom det er i vår interesse å gi bifall til en fremtredelse.

La oss si at skeptikeren har tenkt å gå en tur og at det ser ut som om det er minusgrader ute. Hvis det er sant at det er minusgrader ute, er det bedre for skeptikeren å anta at denne fremtredelsen er sann enn å utsette å felle dommen. For hvis det er sant at det er minusgrader ute, og skeptikeren gir bifall til denne fremtredelsen, kan hun ta sine forholdsregler, kle seg godt og unngå å fryse mens hun er ute. I dette eksemplet er det i skeptikerens interesse å gi bifall til fremtredelsen. I slike tilfeller kan det være vanskelig å utsette å felle dommer.

For å lykkes med det skeptiske prosjektet, er det nødvendig å skape distanse mellom erkjennelsestetikk og fremtredelsen. Det kan skeptikeren gjøre ved å sette frem uforenelige redegjørelser som er like overbevisende. I det hun bruker denne metoden, inntar hun en betraktende holdning til fremtredelsen som ligner smaksdommerens.

Kan det å forholde seg desinteressert og betraktende være nøkkelen til det gode liv? For å svare på dette spørsmålet vil jeg gå til Kierkegaards skildring av den estetiske livsanskuelsen.

DEN ESTETISKE LIVSANSKUELSEN

Kierkegaard definerer tre måter å forholde seg til livet på: Den estetiske, den etiske og den religiøse livsanskuelsen.¹³ Den estetiske livsanskuelsen skildres fylldig i *Enten – eller*, i et brev fra etikeren til estetikerens. Min tese er at den estetiske livsanskuelsen har relevante fellestrekk med den skeptiske innstillingen.¹⁴

Pyrrhonisten defineres ved en evne til å sette to uforenelige, men like overbevisende, redegjørelser opp mot hverandre. Estetikerens anerkjenner også alltid flere muligheter (Kierkegaard, 1962, s.157). Hvis du befant deg i en kritisk situasjon og spurte estetikerens om råd, ville svaret sannsynligvis fortone seg slik (Kierkegaard, 1962, s.150): Jeg ser det klart og tydelig. Du har to alternativer. Du kan enten gjøre *det* eller gjøre *det*. Som din venn vil jeg råde deg til å gjøre det ene eller det andre. Du vil uansett angre.

Estetikerens valgspørk er «enten – eller» (Kierkegaard, 1962, s.151). Men hun forstår ikke sitt enten – eller som en

disjunktiv konjunksjon. Nei. For estetikerer er de to ordene uløselig knyttet sammen i et «på den ene siden og på den andre siden». Slik holder estetikerer frem motsetningene uten å ta noe valg. Hun overveier og overveier: «Ja hvis det at overveie var Opgaven for et Menneskeliv, saa var Du Fuldkommenheden nær.» sier etikeren (Kierkegaard, 1962, s.156).

Det etikeren søker, er svar på spørsmålet om hva som er målet med menneskelivet.

Gjennom overveielser bevarer estetikerer en slags likegyldighet overfor valget, som om det ikke angår henne (Kierkegaard, 1962, s.154). Hun fascineres av alle mulighetene som finnes og fortaper seg i mangfoldet. Hun kan ikke bestemme seg og forblir i valgøyeblikket: «[J]eg kan enten gjøre det eller gjøre det, men hvilken af Delene jeg gjør, er det lige galt, *ergo* gjør jeg slet Intet.» (Kierkegaard, 1962, s.160) Hvis hun presses til å velge, faller hun bare ned på noe. Ikke fordi hun mener dette er det beste alternativet, men fordi hun ikke greier å ta avgjørelsen. På den måten blir umiddelbare impulser styrende for valget, og estetikerer har ikke egentlig tatt noe valg (Kierkegaard, 1962, s.157).

Når etikeren skal ta et valg, nøyer han seg med å ta et utvalg av muligheter i betraktning (Kierkegaard, 1962, s.). Etikeren er ikke så bekymret for at han skal velge feil, for når vi velger, har vi også mulighet til å oppdage det hvis vi har valgt feil (Kierkegaard, 1962, s.158). Det viktige er at vi velger, for ved å velge vinner vi oss selv, og det er dette som gjør livet betydningsfullt, sier etikeren (Kierkegaard, 1962, s.178).

Den estetiske livsanskuelse er livsfjern, kritiserer etikeren; estetikerer er en som står på torvet, stikker hendene i lommene og betrakter livet (Kierkegaard, 1962, s.183). Han forsøker derfor å mane henne til alvor: «Troer Du, at Livet altid lader sig spøge med» (Kierkegaard, 1962, s.151). «Er Livets gang standset, kan maaskee den Generation, der nu er, leve av at betragte, hvad skal den følgende leve af? Af at betragte det Samme?» (Kierkegaard, 1962, s.162).

Det etikeren søker, er svar på spørsmålet om hva som er målet med menneskelivet. Det estetikerer tilbyr, er et «på den ene siden og på den andre siden». Som svar på spørsmål om hva et menneske skal gjøre her i livet, kommer den estetiske livsanskuelsen til kort.

Det estetikerer gjør feil, er å forveksle to sfærer, diagnostiserer etikeren; hun forholder seg til den endelige verden med en evig målestokk. Dette forhindrer estetike-

ren fra å føle tilfredshet: «thi intet Endelig, ikke den hele Verden kan tilfredsstillende et Menneskes Sjæl, der føler Trang til det Evige.» (Kierkegaard, 1962, s.189). Estetikerer er et fortvilet menneske (Kierkegaard, 1962, s.180). Etikeren bruker også ord som «tungsinn» for å beskrive hennes tilstand (Kierkegaard, 1962, s.177). Hun føler seg kanskje lett og glad, men mangler kontinuitet og opplever ikke livet meningsfylt (Kierkegaard, 1962, s.183). Så lenge hun unngår å velge, står hun i fare for å gå glipp av det som gir livet betydning; hun kan vinne hele verden, men vil tape seg selv, varsler etikeren (Kierkegaard, 1962, s.158).¹⁵

SKEPTISISME GIR IKKE SINNLIG RO

Etikerens analyse av den estetiske livsanskuelse ser ikke ut til å ha tatt aktualitet. Vi har sett at det å innta en betraktende innstilling, som estetikerer gjør, og det å være desinteressert er to sider av samme mynt. I følge nyere klinisk psykologi, er nedsatt evne til interesse et symptom på milde, moderate eller alvorlige depressive episoder (ICD-10 2006 URL). Depresjon svekker evnen til å interessere seg for ting. Motsatt, virker nedsatt evne til interesse forsterkende på den depressive tilstanden (Pers. komm. psykolog Charlotte Buhl 06.12.2006). Det å ha en desinteressert holdning til eget liv kobles altså ikke til sinnlig ro, men til depressive episoder.

Dette er Jonathan Barnes, som har skrevet forordet til Sextus' *Outlines of Scepticism*, enig i: Barnes avviser påstanden om at skeptisisme gir sinnlig ro. Han skisserer et moteksempel for å fremføre sitt poeng.

Anta at jeg har mistanke om at jeg har en dødelig sykdom, skriver Barnes (Sextus, 2000, s.xxxi): Uvissheten gjør Barnes deprimert, og han bestemmer seg for å oppsøke lege. På legekontoret får han følgende beskjed: «På den ene siden, ser det ut til at du ikke er syk i det hele tatt. På den andre siden, kan jeg komme med overbevisende argumenter for at du vil dø i løpet av en måned.» Barnes spør legen hva han bør gjøre. Til dette sier legen: «Du bør verken anta at du har en dødelig sykdom eller at du er ved god helse. Hvis du utsetter å felle dommen, vil du oppdage at du ikke har noen ting å være urolig for.» Det er bare det, at legens råd ikke har den virkningen som var forespeilet, etter konsultasjonen er Barnes like deprimert som før han oppsøkte legen.

Barnes synes det er vanskelig å ta påstanden om at skeptisisme leder til sinnlig ro seriøst (Sextus, 2000, s.xxx). Det å utsette å felle dommer kan bare føre til sinnlig ro i tilfeller der det ikke er mye på spill; det er ingen grunn til å tro at det å utsette å felle dommer vil føre til sinnlig ro når det gjelder viktige ting (Sextus, 2000, s.xxxi). Det viser

eksemplet ovenfor.¹⁶

Etter å ha stiftet bekjentskap med Kierkegaards estetikker, vår samtids kliniske psykologi og Barnes' kritikk av Sextus, er det god grunn til å tro at skeptisisme forhindrer oss i å oppnå sinnlig ro, fordi skeptisisme fordrer en betraktende innstilling. Men anta at jeg tar feil og at Sextus har rett i at skeptisisme gir sinnlig ro. Jeg vil likevel benekte at skeptisisme er veien til det gode liv.

Det å ha en desinteressert holdning til eget liv kobles altså ikke til sinnlig ro, men til depressive episoder.

SKEPTISISME LEDER BORT FRA DET GODE LIV

Det å drive undersøkelse er et vesentlig element i den pyrrhonistiske overbevisningen, sier Sextus. Jeg tror det å drive undersøkelse er et sentralt aspekt ved det å være menneske. Jeg tror også at det er et aspekt til berikelse. Men hva er poenget med å undersøke, hvis man uansett konkluderer med «på den ene siden og på den andre siden»? Jeg stiller meg tvilende til at det å drive undersøkelse leder til det gode liv, dersom man ikke er ute etter sannhet. Sextus synes mer opptatt av å knuse motstanderens argumenter enn av å søke sannhet, sier Barnes (Sextus, 2000, s.xxx). Slik jeg ser det, feller dette tesen om at skeptisisme er veien til det gode liv.

Kjenner jeg skeptikeren rett, vil hun helt sikkert protestere. Jeg ser for meg følgende innvendinger: (1) Undersøkelse er meningsfylt i seg selv. (2) Sannhet er ikke det viktigste – det viktigste er at vi lever godt. (3) Vi vet at vi kan ta feil. Det er derfor risikabelt å gjøre sannhet til en betingelse for å kunne leve et godt liv.

La meg forsøke å svare. Ad (1): Det er i og for seg plausibelt at det å drive undersøkelse er meningsfylt. Vi ønsker ikke bare å få overlevert sanne oppfatninger. Vi trenger også å undersøke selv. Det synes for eksempel som om erfarne mennesker forgieves advarer unge mot å gjøre ting som er risikofylt, farlig eller smertefullt, for den enkelte ønsker å prøve ut tingene selv. Men hva kan undersøkelsen gi, hvis vi ikke har noe kriterium for det å lykkes? Skeptikeren vil ikke finne støtte i Kants teori om det skjønne, ettersom også forklaringen på hvorfor vi føler glede når vi betrakter det skjønne er koblet til gleden over å oppnå dyper erkjennelse.

Ad (2): Det å avstå fra å søke sannhet, er et nei takk til erkjennelse. Det er problematisk. Særlig hvis man er enig med Barnes i at kunnskap og forståelse er interessant og ønskelig for mennesket. Jeg tror at grunnen til at det er givende å drive undersøkelse, er at det tar oss

Illustrasjon: Embla, «Gudinnen Athene»

nærmere sannheten gjennom erkjennelse, forståelse eller kunnskap. Det er vel ikke akkurat kontroversielt å si at sanne oppfatninger er en bedre kilde til et godt liv enn usanne oppfatninger.¹⁷

Ad (3): Skeptikeren har helt rett i at vi kan ta feil. Men vi må ikke glemme at det er mulig å korrigere oppfatninger. Etikeren har vist oss at det er ved å velge at han kan oppdage det hvis han har valgt feil. Så lenge det er sannhet vi er ute etter, tror jeg vi også vil være villige til å justere oppfatningene våre. Slik kan det å sette sannhet som mål virke preventivt på usannhet. Skeptisisme kan forsikre oss mot selvbedrag og teoretiske villfarelser. Det er den gode nyheten. Den dårlige nyheten er at den også hindrer oss i å oppnå sanne oppfatninger.

Jeg har avvist tesen om at skeptisisme er veien til det gode liv. Det er to betraktninger som har ledet meg til denne konklusjonen: For det første, har jeg vist at det er grunn til å tro at vi ikke oppnår et godt liv ved å innta en betraktende innstilling til livet. For det andre, har jeg påstått at veien til det gode liv blokkeres for skeptikeren ettersom hun ikke er ute etter sannhet.

NOTER

1 Gresk: *ataraxia*

2 Roen følger av det å utsette domfellelsen slik en skygge følger et legeme, skriver Sextus (2000,s.11).

3 Pyrrho av Elis var en av Aristoteles' samtidige. Han ble oppfattet som den første skeptikeren (Sextus, 2000, s.xvii).

4 Det er verdt å merke seg at den pyrrhonistiske skeptisismen er en særegen skeptisk posisjon som skiller seg fra for eksempel dogmatisk skeptisisme.

5 Gresk: *ta fainomena*

6 Gresk: *ta adela*

7 Det å ytre noe om det som er opplagt forplikter verken til å ha oppfatninger eller til å påstå noe om eksterne objekter (Sextus, 2000, s.7). Derfor er det uproblematisk for skeptikeren å rapportere om egne følelser som er slik at de tvinger seg på.

8 Dogmatisk skeptisisme, også kalt akademisk skeptisisme, skiller seg fra pyrrhonistisk skeptisisme ved at den åpner for å hevde påstander også om visse uklare ting. I kontrast til pyrrhonistiske skeptikere, hevder dogmatiske skeptikere for eksempel at vi ikke kan vite noe (Frede, 1987, s.202).

9 Se for eksempel «Ch. 9: Stoics and Skeptics on Clear and Distinct Impressions» i Michael Fredes *Essays in Ancient Philosophy* (1987).

10 Gå til <http://reckon.files.wordpress.com/2007/05/zrothko.jpg> for å se maleriet!

11 Dette betyr ikke at vi skal være uinteresserte når vi feller genuine smaksdommer. Vi kan gjerne rette all vår oppmerksomhet og tid mot det skjønn. Det viktige er, at når vi feller genuine smaksdommer, nøyer vi oss med å reflektere over det skjønn, uten å begjære det. Vårt forhold til det skjønn kan derfor sies å bære preg av desinteressert interesse.

12 Det er verdt å merke seg at Kants redegjørelse vesentlig er koblet til smaksdommen, mens Sextus' påstand gjelder alle fremtredelser som ikke er opplagte. Jeg tror likevel at Kants redegjørelse av smaksdommen kan kaste lys over tesen om at skeptisisme leder til det gode liv.

13 Skillet mellom de tre er ikke absolutt; en person som vesentlig er estetiker kan ha elementer av etisk og religiøs livsanskuelse. Tilsvarende gjelder for etikeren og den religiøse. Når Kierkegaard presenterer de tre livsanskuelsene, velger han likevel å fremstille dem som rendyrkede karakterer; som estetiker, etiker eller religiøs.

14 En estetikers foredrag ender alltid i skepsis, bemerker etikeren (Kierkegaard, 1962, s.187). Det å være estetiker er imidlertid ikke sammenfallende med det å være skeptiker. Hvis det er en skeptiker vi leter etter, bør vi heller gå til *Kjerlighedens Gjerninger*. Se spesielt «Anden følge: II Kjerlighed troer Alt – og bliver dog aldrig bedragen».

15 Takk til professor Kjell Eyvind Johansen for en spennende samtale om den estetiske livsanskuelse! Denne redegjørelsen hadde ikke vært mulig uten. Eventuelle feil og mangler er jeg selvfølgelig selv ansvarlig for.

16 Slik jeg ser det, argumenterer Barnes godt for at skeptisisme ikke gir sinnlig ro. Vil det si at tesen om at skeptisisme leder til det gode liv svekkes? Ikke nødvendigvis. Det er selvfølgelig fortsatt mulig å redde tesen, dersom vi kan vise at det gode liv ikke er betinget av sinnlig ro. Det temaet kan jeg imidlertid ikke gå inn i her.

17 Viser til stoikernes teori om at veien til det gode liv går gjennom sanne inntrykk: Det gjelder både for dyr og mennesker, at deres overlevelse og velvære er avhengig av at erkjennelsene deres er adekvate. For å ivareta egen eksistens og velvære, er de nødt til å kunne gjenkjenne og unngå det som ikke gjør dem godt, og være kjent med og oppsøke det som gjør dem godt (Frede, 1987, s.152).

LITTERATUR

Frede, M. 1987, «Ch. 9: Stoics and Skeptics on Clear and Distinct Impressions» og «Ch. 11: The Skeptic's Two Kinds of Assent and the Question of the Possibility of Knowledge, *Essays in Ancient Philosophy*», Clarendon Press, Oxford.

ICD-10 Den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer, «Depressiv episode», KITH (2006), tilgjengelig fra: <http://www.kith.no/sokeverktoy/icd10/icd10.htm> [06.12.2006]

Kant, I. 2000, *Critique of the Power of Judgement*, oversatt av Paul Guyer og Eric Matthews, Cambridge University Press, Cambridge.

Kierkegaard, S. A. 1962, *Enten – eller*, «Ligevægten mellem det Æsthetiske og Ethiske i Personlighedens Udarbejdelse», Gyldendal, Oslo.

Sextus E. 2000, *Outlines of Scepticism*, oversatt av Julia Annas og Jonathan Barnes, Cambridge University Press, Cambridge.

ØNSKER DU Å SKRIVE FOR FILOSOFISK SUPPLEMENT?

Filosofisk supplement er et studentdrevet tidsskrift tilknyttet Program for Filosofi ved UiO. Vi trenger artikler, anmeldelser og intervjuer til våre framtidige utgivelser. Ønsker du å skrive for oss, ta kontakt på e-post: filosofisk-supplement@ifikk.uio.no. Mer info finner du også på vår hjemmeside <http://foreninger.uio.no/filosofisk-supplement/>